

Förorterernas dilemma: Försvenska eller satsa på det man har?

Att så många människor saknar jobb – det är problemet i miljonprogrammets förorter. Hur ska det lösas? Genom att försvenska områdena, säger politikerna i Fittja och Alby. Genom att satsa på de invånare vi har, säger man i Rinkeby. Men det finns de som pekar på en annan och effektivare strategi – myndigheterna måste våga släppa greppet om pengarna.

Förorterna liknar varandra när det gäller historia, stadsbyggnad och befolkning. Idag har 90 procent av befolkningen i Rinkeby invandrabakgrund, i Fittja 87 och Alby 70 procent. Men där slutar likheterna. Rinkeby har profilerat sig som en symbol för det mångkulturella Sverige. Dit åker politikerna för att spela biljard och dirigera allsång, dit kommer TV så fort man vill visa upp det nya Sverige, där bor flera riksdagsledamöter.

Stadsdelsnämnden i Rinkeby har satsat på att engagera invånarna i olika projekt – det är fotbollsutbyte med Italien, det är barnkörer, det är Internetkurser, poesitävlingar, ungdomsprojekt, kvinnoprojekt, arbetslöshetsprojekt. Rinkebyskolan står öppen årets alla dagar. Gymnasiet i Tensta, där Rinkebyungdomarna går, vinner tävlingar i matematik.

I Fittja och Alby, i norra Botkyrka, är läget annorlunda. Visst finns det projekt också här – ett hundrafemtio om man räknar bara arbetsmarknadsprojekten. Men områdena syns inte utåt. Svenska språket står inte högt i kurs, det ger ändå inte något jobb, säger Leif Magnusson, chef på Mångkulturellt centrum i Fittja. Arbetet på Botvidsgymnasiet saboteras av ständiga anlagda bränder och skolan hotas med stängning. För att lösa dessa problem vill Botkyrka kommun locka svenskar och höginkomsttagare till områdena.

Man satte stopp för flyktigmottagning från och med i år. För att fylla tomma lägenheter i Alby har det kommunala bostadsbolaget Botkyrkabyggen gått ut med en kampanj där man erbjudit personer under 35 år halverad hyra under första året. Kampanjen har varit framgångsrik, men om det varit svenskar som flyttat in är oklart.

I Rinkeby har man övergett planerna på försvenskning.

– Jag vet inget sådant projekt som lyckats. Vi accepterar den befolkning vi har, vi jobbar för dem, säger stadsdelsförvaltningens chef Jan Johansson.

Det kan man kosta på sig när man hör till en förhållandevis rik kommun – Stockholm. Pengarna till verksamheten i Rinkeby är skattepengar som plockats upp på andra håll i Stockholm. Bland annat finns nu den så kallade Ytterstadssatsningen, Stockholms stads investering på 500 miljoner kronor i ett antal eftersatta bostadsområden kring staden. Till och med 1998 har 35 miljoner vikts för Rinkeby.

– Ytterstadssatsningen har inte förändrat något, men den är ett välkommet tillskott, säger Jan Johansson.

I Botkyrka sitter kommunstyrelsens ordförande Anders Arnesson (s) och suckar avundsjukt över Ytterstadssatsningen.

– Den omfattar en halv miljard. Vi hade ett elände att få fram 18 miljoner som skulle satsas i samband med Blommanpengarna.

Anders Arnesson syftar på de pengar som arbetsmarknadsdepartementet pytsar ut till särskilt invandrartäta områden och där villkoret är att kommunen själv bidrar med lika mycket.

Botkyrka kommun har halva sin befolkning i miljonprogrammets bostadsområden. Idag är arbetslösheten i dessa områden runt 8 procent, eller runt 13 om man räknar in dem som aktiveras i åtgärder. Det är flera procentenheter lägre än i Rinkeby. Och andelen familjer med socialbidrag är runt 25 procent i Fittja och Alby medan den är 40 procent i Rinkeby. När Metro presenterar denna skillnad blir Karl-Olov Arnstberg, professor i etnologi och expert på förorter, överraskad.

– Jag visste att det fanns en skillnad men inte att den var så stor, säger han.

I norra Botkyrka bor människor som varit i Sverige i årtal, som kom som flyktingar eller arbetskraftsinvandrare – chilener, kurder, turkar, irakier, assyrier. Medan Botkyrka har stoppat sin flyktingmottagning har Rinkeby tagit emot många flyktingar på senare år, framför allt somalier som blivit områdets näst största invandrargrupp. Och somalierna bär på svåra skador, fysiskt och psykiskt, från striderna i hemlandet.

Med sina ekonomiska muskler drar Rinkeby alltså ett tyngre lass än Fittja och Alby. Det är en förklaring till att socialbidragstagarna och de arbetslösa är fler i Rinkeby. En annan förklaring är enligt Karl-Olov Arnstberg att den störtflod av aktiviteter som översköljer invånarna frantar dem initiativkraften.

– Dessa områden är så utarmade på makt. Samhället sätter in olika hjälpåtgärder men har fortfarande väldigt hård kontroll. Jag önskar att man kunde släppa lite på den där ambitionen att hjälpa, säger han.

När samhället inte erbjuder meningsfull sysselsättning tar människor saker i egna händer. Det är det som har hänt i Botkyrka.

– Varför skulle unga människor bara gå och slå dank? Det är klart att de hittar på annat, jobbar extra på restaurang, kör upp bilar från Tyskland till en bilhandlare. Det finns en oändlig mängd jobb och påhugg om man bara fixar kontakter, säger Karl-Olov Arnstberg.

Lösningen ligger enligt honom i att ta det bästa från båda systemen. Pengar ska satsas men inte i projekt utan rakt ut i verkligheten så att människor kan förverkliga sina idéer. För idéer råder det ingen brist på, säger Karl-Olov Arnstberg.

– Här bor en massa människor som kan hjälpa sig själva alldeles utmärkt om de bara får tillgång till alla de här pengarna. Vad som behövs är inte att människor aktiveras och demokratiseras, vad som behövs är kapital.

Historik

Miljonprogrammen förorter planerades och byggdes i skiftet mellan 60- och 70-tal. Då symboliserade de frälsningen från bostadskrisen. På 70-talet blev de hemvist för dem som inte fick välja sin bostadsort och på 80-talet kom invandrarna att dominera. När det gäller Botkyrka ligger en del av ansvaret på Stockholms stad. Stockholm ägde mycket mark i Botkyrka kommun och för att lindra bostadskrisen byggde man Fittja och Norsborg. Botkyrka anser att Stockholm medvetet placerade folk med invandrarbakgrund i dessa områden.

Varför andelen socialbidragstagare är avsevärt lägre i norra Botkyrka än i Rinkeby:

- Fler nyanlända flyktingar i Rinkeby. Fler personer som kommit som arbetskraftsinvandrare i norra Botkyrka.
- Mer resurser i Rinkeby – fler åtgärder som engagerar folk. Mindre resurser i norra Botkyrka – mindre förtroende för myndigheter som socialkontor och arbetsförmedling.

Statistik	Fittja	Alby	Rinkeby
Befolkning	6 961	10 289	14 152
Invandrare (1:a + 2:a generationen)	87,3 %	69,7 %	89,5 %
Invandrarnas ursprungsländer	Turkiet Irak Chile Finland F d Jugoslavien Libanon Grekland Syrien Polen Tyskland	Turkiet Finland Chile Libanon F d Jugoslavien Irak Syrien Polen Grekland Tyskland	Turkiet Somalia Grekland Irak Finland Iran Bosnien Chile Etiopien Syrien
Förvärvs- arbetande	43,1 %	54,7 %	36,1%
Medelinkomst (1995)	95 700 kr	121 400 kr	107 300 kr

Socialbidrag (andel hushåll)	26%	23%	40%
Arbetssökande (1997)	8,3 %	7,8 %	9,8 %
I arbetsmarknads- åtgärder (1997)	5,0 %	5,2 %	5,7 %
Kommunalskatt	31,91 %	30,05 %	30,05 %

(uppgifter från kommunerna och Stockholms stads utrednings- och statistikkontor, 1996 om inte annat anges)